

EKOBLADET

EKOMUSEUM BERGSLAGEN

MÄNNISKA | MILJÖ | LANDSKAP

Landskap och minne

Landskap, minne, människa – ord som hör ihop. Den europeiska Landskapskonventionen vill lyfta fram och få igång arbetet runt dessa ord. Det är begrepp som passar även ett ekomuseum.

Ekomuseet är och bör vara ett verktyg i arbetet med landskapets minnen. Där finns en inbyggd vilja att skydda och bevara, att förvalta samt även att planera framåt, utveckla och bruka – en framtid finns alltid närvarande.

Kan det vara därför som ekomuseer idag börjar bli många runt om i Europa? Det är en långsam folkrörelse, som lokalt ser sig omkring, betraktar sitt landskap och vad där varit...och grips av ett engagemang att skydda sina minnen och att bruka sin bygd på ett hållbart och vettigt sätt för framtida generationer. Så må en stor europeisk folkrörelse uppstå ur arbetet med Landskapskonventionen!

Christina Lindeqvist

Foto Christina Lindeqvist

Mycket regn föll i Dalarna sommaren 2009. Då öppnades alla dammluckor vid Ludvika ström. I den normalt torrlagda vattenfåran kastade sig nu strömmen 16 meter utför branten ner mot Hillen och fyllde Strömsholms kanal med så mycket vatten att slussning och båttrafik upphörde en lång tid. Mälaren steg och Stockholm fick känna på det höga vattenståndet.

Här vid strömmen låg Gustav Vasas stångjärnshammare kring 1550, Sveriges första kronobruk. Spåren är borta och mot naturkrafterna står sig människan slätt.

En regnig sommar kan spola rent...

Foto Christina Lindeqvist

Fil dr Maria Björkroth från Dalarnas museum – mitt i naturen.

Hembygd och landsbygd

Om hembygd vet Maria Björkroth mycket, på det har hon doktorerat. Intresse för frågor kring landsbygd och landskap har hon förstås, det jobbar hon med.

Därför reste hon för Ekomuseums räkning till Tjeckien i maj och deltog i en konferens om landskap och kulturarv, där ca 60 deltagare från olika delar av Europa mötte upp.

I Nove Hrad i södra Tjeckien (Böhmen) hölls den 27-30 maj den första europeiska konferensen om Local Implementation of the ELC (European Landscape Convention). En av arrangörerna var Rozemberk Society, som även driver ett ekomuseum.

Konferensen handlade om hur man praktiskt kan genomföra arbetet med landskapsfrågor på lokal nivå. Maria Björkroth höll i en workshop en eftermiddag om ekomuseer, landskap och lokalt engagemang.

Det blev en livlig diskussion om ekomuseernas roll och funktion i landska-

pet med frågor av typen: hur kan man organisera det? Hur stödjer man initiativ från volontärer? Hur får man igång frivilligt arbete, hur ser drivkrafterna ut? Ekomuseum Bergslagen är ofta en förebild i dessa sammanhang.

Europeiska landskapskonventionen omfattar alla typer av landskap och vill lyfta fram frågor om att skydda, förvalta och planera landskap i Europa samt även stärka ett lokalt engagemang.

I Skandinavien har redan hembygdsrörelsen i mer än 100 år arbetat med just landskap, kulturarv och minnen, och även i viss mån industriminnet.

Skifsen - en finngård på g

Med bastubad och motti med fläsk invigdes rökbastun i Skifsen i juli.

Trots regn och knott hittade många människor hit för att fira och bada.

Den 5 juli invigde Skifsens Vänner sin nya rökbastu. Det är ett av flera planerade hus i en finngård under uppbyggnad. Den ska visa hur skogsfinnarna kunde leva på 1600-talet. Just på denna plats finns rester av bostäder, här bröt svedjefinnar från Savolax mark.

Föreningen Skifsens vänner har arbetat med idén i flera år sen och i år blev en detaljplan äntligen klar för området. Det betyder att man nu kan bygga de hus som planerats utan bekymmer. En svenskstuga, dvs med fönster och skorsten, ett porste och ett kokhus står på tur.

På invigningsdagen var det många som nappade på inbjudan att bada bastu i det uppeldade mycket varma huset. Sen ett dopp i sjön! Och på det motti – en gröt på rostat havremjöl, även kallat nävgröt – med stekt fläsk.

Skifsen är öppet på Kulturhusens dag sönd 13 sept kl 11-16 med det exklusiva bastubadet från kl 14. Det tar några timmar att få upp värmen!

Rökbastun ligger vid sjökanten. Över elden lagades motti (nävgröt) med fläsk och lingon. Initiativtagare till Skifsen är Susanne Andersson från Fredriksberg, här nedan efter bastubad.

Foto Christina Lindeqvist

Kalas på Hammarbacken

Fruntimmersvecka! Då var Gun Sörbring på Hammarbacken i Ludvika och kalasade med barnen.

Varje onsdag kl 13 under sommaren har barnen en egen programpunkt på Hammarbacken i Ludvika.

Det är Kulturförvaltningen i Ludvika kommun som ansvarar för aktiviteterna på detta besöksmål i Ekomuseum. Barntimmarna brukar vara mycket populära. Barnen betalar 10 kr och får en rolig aktivitet samt saft och kaka.

På Magdalenadagen onsd 22 juli fick barnen göra en tidsresa med Gun Sörbring. Då fick de förbereda och

Gun Sörbring, pedagog från Smedjebacken, gör spännande tidsresor för barn.

duka upp ett fint namnsdagsbord lite som förr i världen. De gjorde dekorationer av blad från syrén, de trädde halsband av de små blommorna från renfana. Sen dukades det fint med broderade dukar och serverades saft med glasstårta.

Även föräldrarna tog spontant på sig hattar på huvudet och lekte med.

Ekorådsresa till Vallonbruk Uppland

Herrgården från 1760-talet

Vallonsmedjan från 1795

Slät rundad gruvvägg, ex på tillmakning

Stångjärnssmide demonstreras

Gruvlave i Dannemora

Svavelgruvan i Dannemora med dammanläggning

Foto Christina Linderqvist

Kring kaffebordet hos Karin på Stallbacken i Österbybruk sitter fr vän: Arvid Gottfries, Gravendal, Torsten Bergman, Norberg, Inger Meijer och Bertil Andersson, Gravendal, Gunnar Ahl, Ekorådets ordf. från Karmansbo på kortänden, Stina Stenberg, Säter, Anders Stendalen, Cassels i Grängesberg, Ingvar Henriksson, ordf i stiftelsen Ekomuseum Bergslagen från Ludvika och slutligen Tommy Persson från Trångfors, Hallstahammar.

Uppre t vän skymtar Agneta Melin Helleday, Leader Bergslagen, från Karmansbo.

4,5 mil nordost om Uppsala ligger Österbybruk och Dannemora gruva tätt intill varandra.

Dessa platser var målet för årets Ekorådsresa.

Med fullsatt buss och en minibuss for Ekomuseums ideellt arbetande vänner iväg på sin årliga trivsel- och studieresa fredagen den 28 augusti.

Dannemora gruva var den sista järngruvan i gång i Mellansverige och stängdes 1992, men nu förbereds en återstart inom ett par år. Resan började med gruvbesök och fortsatte med ståtliga Österbybruk, de Geers gamla järnbruk som övertogs av familjen Grill, som också byggde den herrgård kring 1760 och som vi ser idag. Den nyrestaurerade vallonsmedjan från 1794 kördes med vattenhjul och hammare, vilket var extra intressant med tanke på egna smedjor i Ekomuseum. Vallonsmedjan drevs affärsmässigt fram till 1907. Idag driver en ideell grupp på 12 personer en visningsverksamhet i smedjan.

Runt gruvlaven finns tecken på att verksamheten ska återupptas. Gruvan dräneras och provbrytning har skett och efterlämnat varp. Bortanför den 300 m djupa Svavelgruvan från 1640-talet, där malmen bröts ovan jord, skymtar de nya dammarna som anlagts inför återstarten. Man pumpar upp 300 liter vatten per sekund och vattnet rinner sen över i sedimenteringsdammarna och renas innan det släpps ut i Fyriskan, som i sin tur rinner genom Uppsala och ut i Mälaren. Om ca 2 år planeras gruvdriften vara igång.

Fram till 1992 har 40 milj ton järnmalm tagits upp och man räknar med att det finns ytterligare minst 25 milj ton, vilket skulle räcka ca 10-15 år. Under glansåren 1600- till 1800-talen togs ca 25-30 000 ton upp per år och det räckte då till för att skapa de stora vallonbruken med dess rikedomar.

Mellan 1917-32 bodde Bruno Liljefors i herrgården och hade ateljé i bryggghuset. Han har gett namn åt den stiftelse som driver verksamheten idag.

Ahlbäcksdagarna

2-3 oktober 2009

i Smedjebackens Folkets Hus

Människan - Platsen - Konsten
arbetsplatser, minnesplatser,
försvunna platser, främmande platser.

Med finsk SISU i Sverige

den finska invandringen och dess
betydelse för Bergslagen.

Johan Ahlbäcksstiftelsens årliga seminarium äger rum i Folkets Hus samt i Gamla Meken i Smedjebacken med ett digert program båda dagarna. I år uppmärksammas märkesåret Finland/Sverige och den finska arbetskraftsinvandringen till Bergslagen.

Årets Ahlbäckspris delas ut på lördagen av Göran Greider samtidigt som förra årets pristagare Britt-Marie Rydberg har vernissage i Gamla Meken.

Kostnad för båda dagarna inkl allt: 850 kr

Frågor: Marie Johansson 0240-66 02 86,
Monica Borg 0240-756 62

E-post: johan.ahlback@smedjebacken.se

Hemsida och info: www.johanahlback.se

Föreläsningsserie

Naturen & dess resurser

med naturgeografen
Karl-Erik Perhans

Ekomuseum arrangerar fyra intressanta föreläsningar om naturen och naturfenomen med diabilvisning i Hallstammars Bibliotek i höst och vinter.

Tisd 27 okt kl 19-21

Den rörliga jordytan. Jordbävningar och vulkanutbrott

Tisd 1 dec kl 19-21

Mineral och bergarter i samhällets tjänst

Tisd 26 jan kl 19-21

Det svenska istida landskapet

Tisd 9 mar kl 19-21

Det svenska naturlandskapet

Karl-Erik Perhans visar geologiskt material som en illustration till föredragen.

Det blir även försäljning av fossil, kristaller, stensamlingar för skolor, kurser och privat bruk samt litteratur i ämnet.

Bergslagstinget

Karmansbo herrgård &
lancashiresmedja

Fredag 9 oktober kl 10-15

09.30 Samling, kaffe & smörgås

10.00 Välkomsthälsning

"Fånga platsen" med

Anders Johnson, författare,
fd chefredaktör på DN.

Försäljning av boken med
samma namn.

"Om marknad & turism"
med Henrik Wester, VKL

"Fånga smedjan"

Gunnar Ahl, ordf Ekorådet

12.00 Lunch i herrgården

13.00 Till Karmansbo smedja

Fånga smedjan-aktivitet

Vi vandrar runt smedjan

Vi vandrar i smedjan

En smälta körs i smedjan

Kaffe med kaka i smedjan

15.00 Slut för dagen

Begränsat delt. antal. **100 kr/pers**
Föranmälan till Ekomuseums kansli:
christina@ekomuseum.se
alt tfn 0240-66 30 82.

Foto Christina Lindeqvist

Tips: Lottas Café

Lottas Café B&B ligger vid ån i Morgårdshammar i Smedjebacken. Huset är från 1908 och caféet är uppkallat efter Lotta, som bodde här en gång.

Lottas har öppet sommartid men även på beställning året runt. Här får du prima varor och reel behandling, hembakat kaffebröd, lättare maträtter, vin och öl. Rikstelefon 073-998 18 79.
Hemsida: www.lottascafe.se

Nils Nils gata 7, 771 53 Ludvika
Tfn 0240-66 30 82, Fax 0240-748 60

info@ekomuseum.se

www.ekomuseum.se

Ansvarig utgivare & redaktör:
Christina Lindeqvist